

BUZETSKI ZBORNIK, KNJIGA 40,

„Josip Turčinović“ d. o. o. – Katedra Čakavskog sabora, Buzet, 2013., 255 str.

U suizdanju pazinske nakladničke kuće „Josip Turčinović“ d. o. o. i Katedre Čakavskoga sabora Buzet objavljen je četrdeseti svezak *Buzetskoga zbornika*, svojevrsne riznice znanja o buzetskoj podneblju. Godišnjak se bavi povijesnim, kulturnim, gospodarskim, etnološkim, jezičnim i inim temama istarskoga sjevera. Podijeljen je na šest poglavlja, a glavni mu sadržaj čine prilozi autorâ koji su prethodno predstavljani na znanstvenome skupu *Buzetski dani*.

Nakon uvodnoga dijela iz pera tadašnjega gradonačelnika mr. sc. Valtera Flege (str. 5- 9), u kojemu se, uz različite razvojne projekte, upozorava na važnost očuvanja i promicanja zavičajne kulturne baštine, slijedi članak prof. dr. sc. Vesne Girardi Jurkić i mr. sc. Kristine Džin (str. 13-26). Autorice su na temelju arheoloških istraživanja, poduzetih u drugoj polovini XX. stoljeća, ukazale na promjene u socijalnome i etničkome sastavu stanovništva. Istočni su Goti iz vremena svoje vladavine ostavili razmjerno malo arheoloških tragova, dok su Langobardi značajnije obilježili svoj boravak u sjevernoj Istri, što potvrđuju i brojni grobni prilozi. Nekropole na Mejici, u Velome Mlunu, Vižinadi, Kaštelu kod Buja te u okolici Grožnjana i Roča svojim bogatim nalazima ukazuju na pogrebne običaje s poganskim načinom polaganja u grobove raznovrsnoga oružja, oruđa, nakita i posuđa.

Dr. sc. Zdenko Balog (str. 27-33) rekonstruirao je dio srednjovjekovne ročke svakodnevice oslonivši se na podatke iz Knjige računa Bratovštine svetog Bartula i Općine Roč, koja donosi uvid u stanje lokalnoga gospodarstva za razdoblje 1523. – 1628. Autor se osvrnuo na proizvodnju i trgovinu namirnicama koje su dominirale tadašnjim jelovnikom ukazavši na razlike u prehrambenim navikama pojedinih društvenih staleža te na dramatične epizode velike gladi iz 1528. i 1591., koje su narušile prehrambeni ciklus čitave zajednice.

Analiziravši dokument iz 1762., prof. emeritus Miroslav Bertoša (str. 35-45) iznio je potankosti o istražnome postupku koji se – na osnovi prijave rašporskoga kapetana Pier'Antonija Querinija te koparskoga podestata i kapetana Orazija Dolceca – vodio u Kopru protiv braće Ban iz Roča. Naime, spomenuta su braća imala ulogu organizatorâ seoskoga otpora s ciljem sprečavanja prijevoza robe i oružja hrvatskoga konjaništva (*Croati a cavallo*) preko Koparštine, zaražene stočnom epi-

demijom. Međutim, unatoč Querinijevim nastojanjima da kazni dvojicu podanika zbog narušavanja njegova autoriteta, braća su uspjela dobiti podršku mletačkoga providura za zdravstvo.

Prof. dr. sc. Slaven Bertoša (str. 47-85) donosi niz iscrpnih podataka iz povijesti Sovinjaka i Sovišćine. Prvi pisani trag o mjestu datira iz 1195., kada su vlasnicima kaštela bili akvilejski patrijarsi, a potom je posjed postao sastavnim dijelom Pazinske knežije. Opisi prirodnih znamenitosti toga pitoresknoga područja utkani su u djela Fortunata Olma, Giacoma Filippa Tomasinija i Prospera Petronija. Za vrijeme mletačke vladavine Sovinjak je bio jedno od najvažnijih naselja Rašporskoga kapetanata, a tijekom Uskočkoga rata pripala mu je istaknuta obrambena uloga. Među zanimljivim detaljima valja spomenuti i Minjeru – najstariji rudnik boksita na svijetu – u kojemu je prvu veću proizvodnju 1786. započeo Pietro Tur(r)ini. Osim što je autor obradio velike količine podataka iz različitih izvora, članak obiluje i brojnim vrlo lijepim i kvalitetnim slikovnim priložima, koji će nesumnjivo biti korisni i zanimljivi široku krugu čitatelja.

Matičnu knjigu umrlih Župe Sovinjak analizirao je mr. sc. Jakov Jelinčić (str. 87-99) razmotrivši nesreće, zločine, ali i razne bolesti koje su ugasile živote tamošnjih žitelja. Autor je obogatio članak tabličnim prikazom broja krštenih, vjenčanih i umrlih u navedenome razdoblju te trima zasebnim priložima na samome kraju.

Iščitavajući upise u matičnim knjigama sovinjske župe, koju je 1786. – 1833. vodio don Andrea Resar, Matija Nežić (str. 101-118) došao je do vrijednih podataka o zaposlenicima u tvornici stipse i sumporne kiseline na Minjeri koji nam pružaju uvid ne samo u njihovu provenijenciju nego i u uzroke smrti, a samim time i u unutarnje ustrojstvo tvornice. Obradene matice ukazuju na zastupljenost različitih zanimanja, a uglavnom se radilo o kvalificiranim radnicima pristiglima iz Furlanije i obližnjih krajeva u kojima je bila razvijena rudarska proizvodnja. Između ostaloga, dokumentiran je i slučaj ubojstva Antonija Deperisa, upravitelja tvornice, uslijed provale četvorice zločinaca, što je rezultiralo zatvaranjem sovinjske Minjere.

Dr. sc. Alida Perkov (str. 119-130) razmotrila je gospodarske prilike u Bužeštini u doba Habsburške Monarhije u kojoj su djelovale institucije koje su provodile mjere za podizanje gospodarske razvijenosti pojedinih regija. Radi promidžbe lokalnih poslovnih subjekata, u Koprnu se pod pokroviteljstvom istarskoga pokrajinskog kapetana Lodovica Rizzija 1910. održala Prva istarska pokrajinska izložba, koja je predstavila Istru od prapovijesti do XX. stoljeća. No autorica je naglasila slab odaziv buzetskih proizvođača zbog nedovoljno razvijenoga obrta te

zbog bojkota hrvatskih obrtnika okupljenih oko Matka Laginje, stoga su se među izlagačima istaknula jedino braća Cerovac.

Članak prof. dr. sc. Nine Kudiš (str. 131-146) bavi se freskama koje ukrašavaju buzetsku crkvu sv. Jurja, a čiji je autor Matteo Furlanetto, slikarski majstor rođen u Veneciji oko 1750. Spomenuta crkva okosnica je i idućega rada iz pera doc. dr. sc. Damira Tulića (str. 147-157). Autor je analizirao stropne i zidne štukature nastale nakon 1779. koje se pripisuju radionici Francesca Schiavija, a smatraju se jednim od najvrednijih na području pod jurisdikcijom Porečke i Pulske biskupije.

Dr. sc. Goran Knežević i Ana Kotarac Knežević (str. 159-169) istražili su primjere ikonografskih prikaza sv. Apolonije u sakralnim zdanjima Porečke i Pulske biskupije. Vrlo su česti bili prikazi svetice s drugim svecima zaštitnicima od bolesti, što svjedoči o nedostatku kvalitetne medicinske pomoći, zbog čega su se mnogi prepuštali zazivanju blagoslova pojedinih svetaca.

Ivan Glavaš (str. 171-177), u okviru 90. godišnjice prve ekspedicije, donosi pregled speleoloških istraživanja jame smještene u neposrednoj blizini ćićarijskoga naselja Rašpora, a koja je u narodu poznata pod nazivom Žanjkanja jama. Prva su istraživanja poduzeli tršćanski speleolozi 20-ih godina prošloga stoljeća, a svojom dubinom od 357 m i duljinom od preko 5 km slovi kao najdulji dosad istražen speleološki objekt na istarskome području.

Drugi dio zbornika (str. 181-196) naslovljen *Iz našeg kraja* donosi priloge troje autora. Ana Pernić izložila je presjek dosadašnjega rada buzetske muške klape *Pinguentum*, koja je osnovana 1994. u sklopu Glazbenoga društva *Sokol*. Bruno Cotić opisao je kulturno-prosvjetnu djelatnost Milivoja Čopa – prvoga hrvatskog učitelja u Gradinju u poslijeratnim godinama, a kasnije sveučilišnoga profesora i znanstvenoga savjetnika u području pedagogije – u povodu čije je 90. obljetnice života 2012. objavljena monografija prof. dr. sc. Vladimira Rosića. Posljednji je prilog u ovome bloku sastavio Christian Gallo predočivši uspjehe inovativnoga oblika pošumljavanja na lokalitetu Minjera.

Treći dio zbornika (str. 199-210) čine prilozi Gordane Čalić Šverko, koja se osvrnula na 530. obljetnicu prve hrvatske tiskane knjige, *Misala po zakonu rimskoga dvora*, te na potragu akademskoga slikara i grafičara Frane Para za odjeljcima glagoljskih slova iz švicarskoga Vättisa.

U četvrtome dijelu (str. 213-233) Iva Đorđević predstavila je umjetničko-istraživački projekt *Neistražena* – koji je uobličen u istoimenu knjigu – a riječ je o rezultatu traganja za nedovoljno istraženom i marginaliziranom poviješću žena te o afirmiranju njihove uloge u razvoju društvenoga i kulturnoga života Istre. Mate Ćurić prikazao je zbirku pjesama Stanislava Petrovića i Miroslava Sinčića pod naslovom

Zavičajni kutak, dok se Mirjana Pavletić osvrnula na *Suitu Mediterraneu* – drugi ciklus pjesama Vladimira Pernića. Miroslav Sinčić donosi pogovor knjizi *Krik sunca* Lina Brozića, a naposljetku slijedi prikaz Ive Kolić, prof., čija je pozornost posvećena novomu izdanju koje predstavlja važan doprinos proučavanju poluotočne prošlosti, a riječ je o monografiji prof. dr. sc. Slavena Bertoše, naslovljenoj *Migracije prema Puli: primjer austrijske Istre u novom vijeku*.

Literarne priloge (str. 237-240) pripremili su Marija Ribarić i Nevija Koraca, a u posljednjemu dijelu zbornika (str. 243-255) donosi se životopis prof. dr. sc. Vesne Girardi Jurkić (1944. – 2012.), istaknute ličnosti hrvatskoga kulturnog života Istre i Hrvatske (iz pera mr. sc. Kristine Džin i Mirka Jurkića), te tekstovi u spomen nedavno preminulim osobama koje su ostavile pečat u razvoju buzetskoga kraja: o Nedjeljku Markežiću (1950. – 2013.) pisala je Zlata Markežić, a o Ivanu Arapoviću (1924. – 2013.) mr. sc. Anto Tomić.

Četrdeseti, jubilarni svezak *Buzetskoga zbornika* svjedoči o plodnome i uspješnome radu eminentnih i najvećim dijelom stalnih suradnika ovoga godišnjaka. Unatoč neprekidnu, dugogodišnjem izlaženju, raznolikost i širok spektar istraživačkih tema neupitnom su potvrdom da se još uvijek o mnogim sastavnicama sjevernoistarske prošlosti na vidjelo mogu iznijeti zanimljivi pabirci i time sačuvati od potonuća u zaborav. Minuciozna istraživanja i brojnost interdisciplinarnih pristupa predstavljaju nastojanje da se Buzeština približi svakomu znatiželjniku koji traga za stranicama živopisne zavičajne povijesti, čiji su djelici duboko utkani u lokalnu tradiciju.

Samanta Paronić